

ZZP-WAO'er — een duivelse ravijnricheldans

Ik zal niet de enige 'oude' WAO'er zijn geweest die een brok irritatie moest wegslikken bij de uitlatingen van premier Rutte tijdens een interview, eind februari 2011. Rutte werd (via een opgenomen interview) geconfronteerd met een ondernemende bijstandsmevrouw die hem uitdagend vroeg of zijn kabinet ècht iets kon doen om mensen in uitkeringssituaties kansen te geven om parttime te gaan ondernemen. De premier reageerde enthousiast. "Dit is precies wat dit kabinet wil. Als mensen een bedrijf willen starten, uit die uitkeringssituatie willen komen door aan de slag te gaan, dan stáán we er!"

Hans Schouten

Van zijn achttiende tot zijn tweeënveertigste levensjaar was de man diabetes geweest. Nonchalant en onbekommerd. Weigerde zichzelf als 'patiënt' te beschouwen, had een uitdagende, energie- en tijdverslindende baan en onderhield met zijn vrouw een gezin van vier kinderen.

Als laat-dertiger werd hij in toenemende mate geplaagd door diabetescomplicaties: netvliezen, nierfunctie, neuropathie. Waarschuwingen van de internist nam hij geleidelijk wat serieuzer. Dit had gevolgen ten aanzien van zijn werk: zijn werkweek kromp van zo'n zeventig uur tot ruim vijftig. Zijn tot dusver ruim bemeten populariteit bij de werkgever sloeg als bij toverslag om tot ver beneden het vriespunt. Een jaar vol narigheid volgde, uitmondend in gerechtelijke ontbinding van de arbeidsovereenkomst.

Voor de volgende werkgever zette hij een nieuw filiaal op. Toen die kar na tien maanden op de rails stond, werd zijn jaarcontract niet verlengd. Bedankt voor de bewezen diensten.

Terwijl die laatste carrièrecrisis in volle gang was, werd hij door zijn internist voorgedragen voor een gecombineerde transplantatie van nier en pancreas. Destijds, begin jaren negentig, was dat nog een experimentele ingreep. Een uitkomst: ziektewet, een jaar lang intensieve vooronderzoeken, zicht op een gezondere toekomst.

Eind 1992: transplantatiewachtlIJst. Ruim een week later werd er al gebeld en een dag daarna vond de operatie plaats. Eerst leek het een eclatant succes: binnen veertien dagen weer thuis. Twee dagen later weer in volle vaart naar het ziekenhuis: hoge koorts, diarree, braken, dood- en doodziek. Het pancreasimplantaat was gaan lekken en er sijpelden allerlei venijnige spijsverteringssappen los door zijn buikholte. Meervoudige buikvliesinfectie. Twee heroperaties en twee maanden kantjeboord later was hij weer thuis.

Na een paar maanden energieherstel ging hij praten met de toenmalige instanties Arbeidsbureau en GAK. Een jaar fulltime herscholing bij Centrum Vakopleiding leverde hem het Praktijkdiploma Boekhouden op, enkele MBA-deelcertificaten en diploma's handelscorrespondentie Nederlands en Engels. Een mooie toerusting voor

een wat minder veeleisende vervolgcarière dan zijn vroegere baan, vonden hij en zijn begeleiders eensgezind.

Dat bleek een misvatting. In het voorjaar van 1995 stuurde hij in drie maanden zestig sollicitaties de deur uit. Een paar beleefde afwijzingen, maar het merendeel bleef zonder respons. Niet één gesprekuitnodiging.

Hij was altijd al taalliefhebber geweest, had als schoolverlater een paar jaar MO-Engels gestudeerd en had in de voorbije vijftientig jaar veel internationaal-zakelijke ervaring opgedaan. Besloot daarom, voor zichzelf te beginnen. Schreef een ondernemingsplan met een breed assortiment taal-, commercie- en administratiegerelateerde activiteiten, waarvan hij dacht dat er vraag naar zou kunnen zijn. Toog naar de Kamer van Koophandel en doopte zijn eenmanszaak X Bedrijfsondersteunende Dienstverlening.

Het uitvoeren van deze plannen voltrok zich in nauwe en vruchtbare samenwerking met het GAK. Na een paar jaar als gecombineerd WW/WAO'er werd hij op grond van een verslechterende fysieke conditie volledig arbeidsongeschikt verklaard, met toepassing van Artikel 44: je neemt genoeg met een uitkering die een paar klassen lager ligt dan de categorie 80-100% arbeidsongeschiktheid waar je formeel onder valt, en mag in ruil daarvoor aanmerkelijk meer bijverdienen dan een 'gewone' WAO'er. Verdien je te veel, dan moet je een gedeelte van de uitkering terugbetalen. Vraag me niet hoe dat precies in elkaar steekt, maar dat terugbetalen is een paar keer aan de orde geweest en hij heeft dat steeds als een redelijke – zij het onprettige – deal ervaren.

Van het assortiment activiteiten in zijn ondernemingsplan bleven er in een darwiniaanse afvalrace twee over: vertaler Engels-Nederlands van voornamelijk medische documentatie en tekstschrijver/interviewer voor een beroepsvoorlichtingskrant. Na een paar magere jaren begonnen beide activiteiten vrucht af te werpen, en na de eeuwwisseling bereikten zijn bedrijfsinkomsten zelfs een heel behoorlijk niveau – toen speelden zich dan ook de hierboven beschreven GAK-terugbetalingen af.

In 2000 waren de bedrijfs- en uitkeringsinkomsten zodanig gestabiliseerd dat zijn vrouw haar baan kon opgeven. Ze hebben de werkactiviteiten toen samen als vof voortgezet. In hetzelfde jaar heeft hij zijn rijbewijs laten verlopen, omdat een verslechterende visus verdere verkeersdeelname onverantwoord maakte. Zijn vrouw en medevenoot trad sindsdien onder meer als chauffeur en interviewsecretaresse op.

In 2003 ging de uitgever van de beroepsvoorlichtingskrant failliet. Dat kwam eigenlijk goed uit, want zijn lijf begon steeds heftiger te protesteren tegen het reizen voor interviews en het bezichtigen van scholen en bedrijven. Financieel deed het pijn, maar een ramp was het niet.

Het jaar 2006 bracht gezondheidsproblemen met zich mee. In die warme zomer gaf zijn transplantatienier de geest. Na maanden ziekenhuis-in-ziekenhuis-uit bleek dialyse de enig resterende optie. Dat is een zeperd als je met stukloon je brood moet

verdienen. Drie maal driekwart dag per week naar de gallemeizen. De inkomsten liepen stevig terug, maar ze hadden nog een redelijk comfortabel leven.

In 2008 kwam ook het pancreastransplantaat aan zijn eindje. Een aneurysmatische bloeding maakte verwijdering van het orgaan onvermijdelijk. Na een pauze van zestien jaar was hij weer diabeet.

De tijdsdruk van medische activiteiten nam nog meer toe, ten koste van de opbrengst van hun vertaalwerk. Hij kreeg behoefte aan wat verlichting van de verdiendruk. Overleg met zijn UWV-arbeidsdeskundige leidde tot opheffing van zijn artikel-44-status. Vanaf 1 oktober 2008 kreeg hij weer zijn volledige 80-100% WAO-uitkering. De arbeidsdeskundige waarschuwde hem voor de consequentie dat zijn bijverdiensgrens daarmee aanzienlijk zou slinken. Voor 2009, het eerstvolgende hele jaar, kon op dat moment nog geen nauwkeurige schatting worden gemaakt, want de jaarlijkse indexering kan natuurlijk pas worden berekend nadat het jaar is verstreken. Als richtlijn kreeg hij het advies mee, in 2009 niet meer te verdienen dan tienduizend euro. Op dat moment zaten zijn verdiensten toch al in een neerwaartse spiraal, dus hij maakte zich daar niet buitensporig druk over. Hij zat van nature niet erg geldbewust en geldbelust in elkaar, had meer plezier in het zakelijke spel dan in de revenuen ervan.

Bij de afrekening over 2008 kreeg hij er over de eerste negen maanden meer uitkering bij dan hij over de laatste drie moest terugbetalen. Die transactie maakte hem, onnozele hals, dan ook niet alerter ten aanzien van toekomstige ontwikkelingen.

De consequentie van die zorgeloosheid trof hem en zijn vrouw in januari 2011, een paar maanden nadat de accountant hun belastingaangiften over 2009 naar de Belastingdienst had gecyberd. In twee brieven, op opeenvolgende dagen verstuurd, legde het UWV hem uit dat (brief 1) hij zijn bijverdiengrens 2009 had overschreden door (bruto) 10.895 euro op zijn fiscale conto te schrijven, en dat (brief 2) het gevolg daarvan was dat hij 11.666,70 euro moest terugbetalen. Hij dacht eerst dat het weer eens een vergissing van de rekenafdeling moest zijn; dat was wel vaker gebeurd. Ze waren natuurlijk vergeten het toegestane bijverdienbedrag van het terug te vorderen bedrag af te trekken. Het verschil zou hij met plezier terugbetalen nadat de vergissing was gecorrigeerd. Vol vertrouwen in zo'n afloop maakte hij telefonisch een afspraak met de arbeidsdeskundige. Welgemoed meldde hij zich daags daarna in het UWV-kantoor, om tot de pijnlijke ontdekking te komen dat de arbeidsdeskundige deze keer vierkant achter zijn rekenkundige collega's stond. Hij wist onze vertaler er zelfs van te overtuigen dat de aangezegde terugvorderingsprocedure naadloos overeenstemde met de WAO-wetgeving die al sinds de uitvinding van de WAO in 1967 van kracht is.

In opperste verwarring geeft hij zich een paar dagen over aan kniezend gemijmer. Hoe is dat in hemelsnaam mogelijk in de zorgsamenleving die hij al twintig jaar in sociale verbanden te vuur en te zwaard verdedigt. Wanneer bijvoorbeeld op een verjaardagavondje de discussie over GAK/UWV-schanddaden de kop opstak, haalde hij de schouders op: "Ik weet niet waar jullie het over hebben hoor. Zaken doen met het UWV is voor mij een heel plezierige ervaring, al wordt er op uitvoerend niveau wel eens een foutje gemaakt." En nu heeft hij zijn bijverdiengrens met een paar honderd euro overschreden en wordt dat slippertje afgestraft met een invordering

van bijna duizend euro meer dan het toegestane bedrag en de overschrijding bij elkaar. Nou ja, even nuanceren: in de belastingaangifte heb je op je winst uit onderneming de ondernemersaftrek en MKB-winstvrijstelling in mindering gebracht, en je vrouw heeft haar na belasting resterende aandeel van het bedrijfsresultaat straffeloos (maar zonder ondernemersaftrek en MKB-vrijstelling) in de huishoudportemonnee gestopt. En een prognostische rekenexercitie leert dat hun spaarrekening de financiële aanslag waarschijnlijk wel zal overleven, zij het ternauwernood. Maar de straf blijft tonnen zwaarder dan de zonde. De emotie van schrijnend onrecht blijft eminent aanwezig.

Zijn dochter, moeder van twee kleindochters, mengt zich te zijnen behoeve in het strijdgewoel. Stroopt het internet af op zoek naar deskundigenadvies en naar lotgenoten met wie een belangengroep zou kunnen worden gevormd. De opbrengst valt tegen: een paar mensen kennen het probleem van horen zeggen, maar willen de identiteit van betrokkenen niet prijsgeven. De deskundigen kennen het probleem maar al te goed, maar zijn – net als de door de vertaler zelf geraadpleegde patiëntenbelangenbehartigers – unaniem van mening dat er geen kruid tegen dit onrecht gewassen is. Gehard door de praktijk blijven ze allemaal steken op 'diep ademen en proberen de moed erin te houden'. De dochter legt contact met de redactie van een tv-actualiteitenprogramma. De redacteur telefoneert langdurig met de ZZP'er, om uiteindelijk te besluiten dat het een zwak item zou worden, omdat het probleem meer van principiële dan van financiële aard is, en dus minder interessant. Een willoos slachtoffer van de kijkcijferterreur. Toch was het een publieke omroep, geen commerciële tranentrekker.

De deskundigen maakten vader en dochter ook duidelijk dat de huidige WIA veel klantvriendelijker met ondernemende arbeidsongeschikten omspringt dan de aftandse WAO. Dat is mooi, maar dat gegeven poetst niet weg dat er, voor zover dat is na te gaan, in dit land heel wat kleine zelfstandigen rondlopen die uit de oude WAO-ruif moeten eten. Veel van deze mensen kunnen jaarlijks worden geconfronteerd met een behandeling die vergelijkbaar is met dit relaas. En ook zij zullen zo'n behandeling als onredelijk en onrechtvaardig ervaren.

Richtte de verontwaardiging van de hoofdpersoon van dit epistel zich eerst op de WAO-uitvoeringsinstantie, hij heeft moeten concluderen dat het UWV niets te verwijten valt. Die organisatie heeft als bestaansdoel het nauwkeurig uitvoeren en handhaven van de regels, en dat hebben ze gedaan. Het is de wetgeving die in dezen niet deugt, en het moet mogelijk zijn de wetgever hierop aan te spreken, ook al is de 'oude' WAO'er een uitstervend ras.

En dat, beste lezer, is de bedoeling van het verslag dat je net hebt gelezen. Die bedoeling is bezwangerd met de nodige haalbaarheidstwijfel, maar ook met een fikse dosis vastberadenheid. Als je Rutte heet, of Kamp, of De Krom, of als volksvertegenwoordiger de taak hebt onze wetgever voor misstappen te behoeden: doe er iets aan.